

JAWS® za Windows®

Brzi vodič

Objavljeno od strane

[Freedom Scientific 11800 31st Court North St. Petersburg, Florida 33716-1805 USA
http://www.freedomscientific.com](http://www.freedomscientific.com)

Prevod/obrada: [Gloria Ferrari doo, Zemun-Beograd, Srbija, novembar 2011.
http://www.gloria-ferrari.com](http://www.gloria-ferrari.com)

 *Gloria
Ferrari*

JAWS® za Windows®

Brzi vodič

440541-001 Revizija A, Freedom Scientific

Ovaj dokument se nalazi na web strani

http://www.gloria-ferrari.com/pdf/JAWS_Brzi_vodic_2011.pdf

Objavljeno od strane

Freedom Scientific 11800 31st Court North St. Petersburg, Florida 33716-1805 USA
<http://www.freedomscientific.com>

Prevod/obrada: **Gloria Ferrari doo**, Zemun-Beograd, Srbija, novembar 2011.
<http://www.gloria-ferrari.com>

Informacije u ovom dokumentu mogu se promeniti bez prethodnog obaveštenja. Nijedan deo ove publikacije ne može se reprodukovati ili preneti, u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronskim putem, ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji drugi oblik pohranjivanja informacija, bez prethodnog pismenog odobrenja Freedom Scientific-a.

Autorska prava © 2011 Freedom Scientific, Inc. Sva prava zadržana.

JAWS je registrovani zaštitni znak Freedom Scientific-a u USA (Sjedinjenim američkim državama) i drugim zemljama. Microsoft, Windows 7, Windows Vista, Windows XP i Windows Server su registrovani zaštitni znaci Microsoft Corporation u USA (Sjedinjenim američkim državama) i/ili drugim zemljama.

Sadržaj:

- 0. [Dobro došli u JAWS za Windows.](#) 3
 - 0.1. [Usvojena pravila dokumentacije.](#) 3
 - 0.2. [Sistemske zahteve.](#) 4
- 1. [Instaliranje JAWS.](#) 5
 - 1.1. [Aktiviranje JAWS.](#) 5
 - 1.2. [Dongle autorizacija.](#) 6
 - 1.3. [Mrežni JAWS.](#) 7
 - 1.4. [Čarobnjak za pokretanje JAWS.](#) 7
 - 1.5. [Instaliranje RealSpeak Solo Direct sintetizatora.](#) 7
 - 1.6. [FSReader i materijali za obuku.](#) 7
 - 1.6.1. [Instaliranje materijala za obuku prilikom instaliranja JAWS.](#) 8
 - 1.6.2. [Instaliranje materijala za obuku kasnije.](#) 8
 - 1.6.3. [Pokretanje i korišćenje FSReader.](#) 9
 - 1.7. [Nadogradnja JAWS.](#) 9
 - 1.8. [Prenos podešavanja.](#) 10
- 2. [Pokretanje JAWS prvi put.](#) 11
 - 2.1. [Ručno pokretanje JAWS.](#) 11
 - 2.2. [Automatsko pokretanje JAWS.](#) 11
 - 2.3. [Automatsko pokretanje JAWS na Windows XP.](#) 12
- 3. [Traženje pomoći.](#) 13
 - 3.1. [JAWS materijali za obuku.](#) 13
 - 3.2. [Kartice sa kratkim uputstvima.](#) 13
 - 3.3. [JAWS sistem pomoći.](#) 14
 - 3.4. [Prečice za dobijanje pomoći gde god da se nalazite.](#) 14
 - 3.5. [Freedom Scientific obuka.](#) 15
 - 3.6. [Tutorijali za obuku za specifične aplikacije.](#) 15
 - 3.7. [Tehnička podrška.](#) 15
 - 3.8. [Web sajt.](#) 15
- 4. [Sledeći koraci.](#) 16
 - 4.1. [Novi korisnici počnite odavde.](#) 16
 - 4.2. [Čitanje ekrana i dokumenata.](#) 16
 - 4.2.1. [Još komandi za čitanje.](#) 17
 - 4.2.2. [Rad sa okvirima za dijalog.](#) 17
 - 4.3. [Počinjanje na internetu.](#) 17
 - 4.4. [Čitanje i kretanje kroz web stranice.](#) 17
 - 4.5. [Brzo i jednostavno kretanje.](#) 18
 - 4.6. [Prikaz liste informacija.](#) 18
 - 4.7. [Rad sa obrascima.](#) 19
 - 4.8. [Markeri \(obeleživači mesta\).](#) 19

0. Dobro došli u JAWS za Windows

Freedom Scientific je razvio čitav niz programa (softvera) za čitanje ekrana i softvera za uveličavanje, beležnica, Brajevih redova - displeja, i druge uređaje za slepe i slabovide korisnike računara. Sa našim proizvodima, korisnici mogu pristupiti čitavom svetu novih informacija, obrazovnim i aplikacijama vezanim za posao prilikom pretraživanja interneta, čitanju i pisanju poruka elektronskom poštom, radu sa tabelarnim prikazom ili pristupati informacijama u bazi podataka. Naši proizvodi su izbor slepih i slabovidih osoba širom sveta.

Freedom Scientific je lider na primeru programa (softvera) razvijenog od strane slepih osoba sa slepe osobe. Mnogi od programera, osoblja tehničke podrške i distributera su korisnici njihovih proizvoda. Potpuno smo se posvetili kako bi ostali u središtu asistivnih tehnologija (pomagala) obezbeđivši time napredovanje zajednice slepih i slabovidih osoba u celini.

JAWS nudi sveobuhvatnu sposobnost čitanja ekrana na Windows-u koja uključuje dodatno prilagođavanje proizvodu pomoću moćnih alata rukovaoca (managera).

0.1. Usvojena pravila dokumentacije

Ako neka komanda zahteva od vas da pritisnete taster na vašoj tastaturi, taj taster se pojavljuje kao podebljano, veliko slovo. Ako komanda zahteva od vas da pritisnete višestruke tastere, svaki taster u kombinaciji spaja se znakom plus (+) Na primer, prečica ALT+F zahteva od vas da zadržite taster ALT, a zatim pritisnete taster F. Uzastopni tasteri mogu takođe biti specifični. ALT+F, O znači da trebate da pritisnete ALT i F tastere u kombinaciji, otpustite ih, a zatim pritisnete slovo O.

0.2. Sistemski zahtevi

Da koristite [JAWS](#) za Windows, potreban vam je personalni računar sa sledećim:

- [JAWS](#) 64-bit Professional može se koristiti sa svim 64-bit Windows® 7, Windows Vista® i Windows Server® 2008 verzijama.
- [JAWS](#) 32-bit Professional može se koristiti sa sledećim 32-bit operativnim sistemima: sve 32-bit verzije Windows 7, Windows Vista, Windows XP Professional, Windows XP Home, Windows XP Media Center Edition, Windows Server 2008 i Windows Server 2003.
- [JAWS](#) 64-bit Standard može se koristiti sa 64-bit verzijama Windows 7 Home Premium, Windows Vista Home Premium i Windows Vista Home Basic.
- [JAWS](#) 32-bit Standard može se koristiti sa 32-bit verzijama Windows 7 Home Premium, Windows Vista Home Premium, Windows Vista Home Basic i Windows XP Home.

Napomena: Dok [JAWS](#) podržava Windows XP Media Center Edition operativni sistem, podrška za aplikacije Media Center su ograničene na oblasti gde je Microsoft Active Accessibility® pravilno izložio odgovarajuće informacije.

- Procesor sposoban da rukuje zahtevima operativnog sistema pored bilo kojih drugih programa koje želite da koristite sa [JAWS](#).
- Dovoljno memorija za pokretanje operativnog sistema i onih programa koje želite da koristite sa [JAWS](#). Dodatna memorija će poboljšati osobine sistema dok se JAWS izvršava.
- [JAWS](#) zahteva manje od 200 MB skladišnog prostora na tvrdom disku (hard disku) za program i fajlove podešavanja. Dodatni prostor potreban je za JAWS materijale za obuku, operativni sistem, druge programe i Windows swap file (fajlove).
- Ako nameravate da koristite Eloquence sintetizator za JAWS program (softver) ili slušate materijale za obuku, biće vam potrebna zvučna kartica koja odgovara Windows-u koji se izvršava. Ako odlučite da ne koristite Eloquence za [JAWS](#), onda morate imati odgovarajući [JAWS](#) program (softver) ili hardverski sintetizator govora ili osvežavajući Brajev red - displej.

Napomena: Ako nemate zvučnu karticu, [JAWS](#) ne daje govorno uputstvo za instalaciju tokom same instalacije.

- Grafička karta sa najmanje 800 x 600 rezolucije ekrana sa 16-bit boje (1024 x 768 rezolucija ekrana sa 32-bit bojom se preporučuje).

1. Instaliranje JAWS

Čarobnjak za podešavanje (Setup Wizard) će instalirati JAWS na vašem računaru. Čarobnjak za podešavanje (Setup Wizard) govori tokom instalacije i ako imate Focus Brajev red - displej ili PAC Mate™ prenosni Brajev red - displej, dozvoljava vam čitanje ekrana korišćenjem Brajevog pisma.

Napomena: Morate biti prijavljeni na nalog sa administratorskim privilegijama kako bi instalirali **JAWS**.

Da instalirate **JAWS** na vašem računaru, uradite sledeće:

1. Ubacite vaš DVD sa programom. Kada se Freedom Scientific-ov Product Setup okvir za dijalog otvori, pritisnite ENTER da izaberete dugme JAWS Screen Reader (JAWS čitač ekrana) . Pritisnite ponovo ENTER da odaberete dugme Setup.
2. Čućete niz klikova dok se govorna instalacija učitava. Ovaj proces traje nekoliko minuta, tako da budite strpljivi. Ako vam je predloženo, ponovo pokrenite računar.
3. Nakon što se Čarobnjak za podešavanje (Setup Wizard) pokrene, bićete upitani da prihvatite Licencni ugovor sa krajnjim korisnikom (End User License Agreement), a zatim odaberite između izvođenja uobičajene (typical) ili prilagođene (custom) instalacije. Odaberite prilagođenu instalaciju samo ako želite da odaberete drugi folder (omotnicu) za program, instalirate remote access client support ili izaberete dodatne sintetizatore govora i Brajeve redove - displeje.
4. Posle izbora tipa instalacije, pratite instrukcije da završite instalaciju. Tokom ovog procesa, bićete upitani da li želite da instalirate drajvere za dodatne sintetizatore govora i Brajeve redove - displeje. Ako izaberete YES (da) pratite data uputstva, da izaberete uređaje koje želite da koristite.
5. Kada se instalacija završi, odaberite FINISH da izađete iz Čarobnjaka za podešavanje (Setup Wizard-a).
6. Ako se radi o novoj JAWS instalaciji, sledeći korak je da završite proces aktivacije. U suprotnom, otvoriće se JAWS Čarobnjak za pokretanje. Koristite ga da instalirate materijale za obuku i konfigurirate osnovne JAWS parametre.

1.1. Aktiviranje JAWS

Rukovaoc (manager) Internet licencama dozvoljava vam da aktivirate JAWS korišćenjem internet konekcije. Aktivacioni proces počinje automatski kada pokrenete JAWS.

Napomena: Ako nemate pristup internetu, možete aktivirati JAWS telefonom, faksom ili uz pomoć neke druge osobe od poverenja koja ima pristup internetu. Za više informacija o ovim opcijama, odaberite Activation Help (aktiviranje pomoći) kada počne proces aktivacije.

Da aktivirate JAWS korišćenjem interneta, uradite sledeće:

1. U okviru za dijalog aktivacije (Activation), odaberite Start Activation (pokreni aktivaciju).
2. Pročitajte poruku koja se pojavljuje, a zatim odaberite Continue (nastavi). Ubacite autorizacioni CD u vaš CD-ROM i odaberite Activate Using Authorization CD (aktiviraj korišćenjem autorizacionog CD-a). Možete naći vaš autorizacioni CD u duploj kutiji sa omotom, zajedno sa

vašim JAWS programom na DVD-u. Ako nemate autorizacioni CD, odaberite Enter Your Authorization Number Manually (Unesite vaš autorizacioni broj ručno).

Napomena: Ako ste prethodno ubacili vaš autorizacioni CD, neće vam tražiti da ga ubacite ponovo. Nastavite dalje na 3. korak aktivacije.

3. Pritiskajte taster TAB sve dok se pomerite na dugme aktiviraj (Activate), a zatim pritisnite RAZMAKNICA.

4. Koristite tasterske STRELICE da izaberete sada, korišćenjem interneta (preporučeno) (Now, Using the Internet (RECOMMENDED)), a zatim pritisnite ENTER.

5. Ako koristite vaš autorizacioni CD, vaš 20-cifreni aktivacioni broj se automatski umetne u polje za uređivanje autorizacionog broja. Ako se vaš autorizacioni broj ne pojavljuje, unesite ga sami u polje za uređivanje. Možete da pronađete vaš autorizacioni broj štampan na crnom tisku i Brajevom pismu na JAWS DVD omotu.

6. Pritisnite ENTER da nastavite. Bićete upitani da se povežete na internet, ako to već niste uradili. Morate uspostaviti internet konekciju pre nastavka aktivacije.

7. Ako niste registrovali JAWS, bićete upitani da to uradite sada. Registrovanjem JAWS dozvoljavate dobijanje tehničke podrške (Technical Support). Odaberite registruj se sada (Register Now) i završite onlajn obrazac za registraciju prema priloženim uputstvima. Možete da odaberete registruj se kasnije (register later), ali morate se registrovati prilikom sledeće aktivacije JAWS.

8. Nakon podnete registracije, internet rukovaoc licencama (Internet License Manager) pokušava sa aktivira JAWS. Ovaj proces može trajati nekoliko minuta. Kada je aktivacija uspeła, odaberite završi (Finish).

Napomena: Ako internet rukovaoc licencama (Internet License Manager) ne može da aktivira JAWS, trebaćete ponovo da konfigurirate vaš firewall. Za više informacija, pogledajte aktivacionu pomoć (Activation Help).

1.2. Dongle autorizacija

DONGLE je hardverski uređaj koji možete da priključite na računarski paralelni ili USB port (u zavisnosti od vrste DONGLE). JAWS je autorizovan na računaru sve dok je DONGLE priključen. Ovo je naročito korisno ako često morate da koristite JAWS na većem broju računara i pri tom ne želite da aktivirate program na svakom od njih.

Kada se **JAWS** pokrene, prvo utvrđuje da li je DONGLE priključen na računar. Ako je DONGLE priključen, **JAWS** koristi licencne podatke sa njega. Ako nema pruključenog DONGLE, JAWS pretražuje licencne podatke sačuvane na računaru. Možete koristiti alat DONGLE Viewer da vidite informacije o licenci u vezi DONGLE koji je trenutno priključen na vaš računar. Da pokrenete ovaj alat, pokrenite početni meni (Start Menu) i odaberite svi programi (All programs), JAWS Alati (JAWS Tools), DONGLE Viewer.

DONGLE se prodaje odvojeno ili kao dodatna mogućnost JAWS. Ako želite da kupite DONGLE, kontaktirajte Freedom Scientific-ovu prodaju ili vašeg lokalnog distributera.

1.3. Mrežni JAWS

Ako imate višekorisničku mrežnu licencu, vaš sistem administrator mora da koristiti priloženi autorizacioni CD da postavi licencni server na računaru pod Windows-om kome mogu pristupiti svi korisnici koji će koristiti JAWS. Administrator će onda aktivirati mrežnu licencu na računaru na kome je postavio licencni server.. Brzi vodič za mrežnu autorizaciju koji se nalazi na autorizacionom CD-u sadrži jednostavna uputstva za podešavanje licencnog servera i aktiviranje licence.

1.4. Čarobnjak za pokretanje JAWS

Čarobnjak za pokretanje JAWS-a je korisni alat koji vam omogućava konfigurisanje JAWS parametara, kao što je govor/govornici i Brajevi redovi, podešavanje pričljivosti (Verbosity Settings), opcije pri pokretanju JAWS-a, kao i instaliranje osnovnih materijala za obuku. Tokom nove instalacije JAWS-a, Čarobnjak za pokretanje se pojavljuje nakon što završite aktivaciju proizvoda. Međutim, može uvek da bude dostupan kasnije JAWS menija pomoći (Help) pritiskom **Alt+H** i odabirom Čarobnjak za pokretanje (Startup Wizard).

1.5. Instaliranje RealSpeak Solo Direct sintetizatora

Programski DVD sadrži Realspeak Solo Direct sintetizatore govora. Sadrži mnoštvo glasova na nekoliko jezika. Da bi ste instalirali ove glasove, ubacite DVD u vaš DVD uređaj na računaru. Onda, pratite uputstva da izaberete koje glasove/govornike želite da instalirate i završite instalaciju.

Takođe, možete preslušati uzorke govora, a zatim preuzeti (download) i instalirati glasove/govornike tako što ćete posetiti www.freedomscientific.com, izabrati linkove za preuzimanje (Downloads Link), a onda izabrati linkove za preuzimanje Realspeak Solo Direct glasova.

1.6. FSReader i materijali za obuku

Programski DVD sadrži osnovne materijale za obuku u digitalnom formatu poznatom kao DAISY (Digital Accessible Information System - sistem digitalno dostupnih informacija). Možete da pregledate, slušate i čitate module za obuku koristeći FSReader (Freedom Scientific's DAISY book reader - Freedom Scientific-ov čitač DAISY zvučnih knjiga), koji se automatski instalira u JAWS. Po pravilu, najmanje je jedna DAISY zvučna knjiga (FSReaderGettingStarted) instalirana.

1.6.1. Instaliranje materijala za obuku prilikom instaliranja JAWS.

Nakon inicijalnog (početnog) instaliranja JAWS-a sa programskog DVD-a, JAWS Čarobnjak za pokretanje pokreće i instalaciju materijala za obuku, koji se sastoje od najmanje dve DAISY zvučne knjige (osnovna obuka (Basic Training) i šta je novo (What's New)). Da instalirate ove knjige, označite polje za potvrdu (check box) instaliranje materijala za obuku (Install Training Materials), odaberite sledeće i pratite uputstva na ekranu.

Napomena: Postoji čitav niz obuka i tutorijala u vidu DAISY zvučnih knjiga dostupnih za preuzimanje (download) sa Web sajta Freedom Scientific-a. Koristite funkciju proveri nadogradnje (Check for Updates) kao što je opisano u sledecem odeljku, da izaberete i preuzmete dodatne DAISY zvučne knjige ili posetite Web stranicu o obuci (Training Web page) na sajtu Freedom Scientific-a.

1.6.2. Instaliranje materijala za obuku kasnije.

Ako odlučite da ne instalirate materijale za obuku tokom prvobitne instalacije proizvoda, možete uvek kasnije koristiti proveri nadogradnje (Check for Updates) da izaberete, preuzmete i instalirate fajlove za obuku. Da instalirate materijale za obuku, uradite sledeće:

1. Pritisnite **INSERT+J** da otvorite JAWS-ov prozor (JAWS application window).
2. Pritisnite **ALT+H** da odaberete meni pomoći (Help), a zatim pritisnite **P** da odaberete proveri nadogradnje (Check for Updates).
3. JAWS pretražuje, a zatim prikazuje spisak DAISY zvučnih knjiga dostupnih za preuzimanje (download). Koristite **tasterske STRELICE** da se krećete kroz listu i pritisnite **RAZMAKNICA** da označite polje za potvrdu (check box) pored svake knjige koju želite da preuzmete i instalirate. Možete da odaberete dugme detalji (Details button) da pogledate više informacija o trenutno izabranoj knjizi.
4. Izaberite dugme instaliraj (Install button) da dobijete izabrane knjige.
5. Kada je instalacija završena, otvara se okvir za dijalog koji saopštava da su fajlovi (datoteke) uspešno instalirane. Takođe se navodi koji fajlovi (datoteke) su instalirani. Pritisnite **ENTER** da zatvorite okvir za dijalog.

Otvorite FSReader (Freedom Scientific-ov čitač DAISY zvučnih knjiga) da pročitate ove knjige.

Pokretanje i korišćenje FSReader.

Sledi opis kako da pokrenete FSReader (Freedom Scientific-ov čitač DAISY zvučnih knjiga) i otvorite DAISY zvučnu knjigu.

1. Uradite nešto od sledećeg:

- Iz JAWS okvira za dijalog, pritisnite **ALT+H, T** ili
- Odaberite prečicu FSReader-a koja se nalazi na vašoj radnoj površini (Desktop-u), a zatim pritisnite **ALT+F, O**. Pojavljuje se okvir za dijalog Open (otvori).

2. Izaberite DAISY zvučnu knjigu iz okvira za dijalog Open (otvori), a onda odaberite dugme otvori (Open). Izabrana knjiga se pojavljuje u FSReader-u (Freedom Scientific-ovom čitaču DAISY zvučnih knjiga).

3. Pritisnite **CTRL+P** da počnete sa čitanjem knjige. Pritisnite **CTRL+P** ponovo da pauzirate čitanje knjige. Da premotate brzo unapred pet sekundi, pritisnite **CTRL+TAČKA**. Da premotate unazad knjigu za pet sekundi, pritisnite **CTRL+ZAREZ**.

Napomena: Sve dok je FSReader pokrenut, **CTRL+P** će se prebacivati između pusti (play) i pauziraj (pause). Ako želite da štampate dok je FSReader aktivan, morate koristiti komandu za štampanje u nekoj drugoj aplikaciji.

4. Kada završite sa čitanjem knjige, pritisnite **ALT+F, O** da otvorite drugu DAISY zvučnu knjigu, ili pritisnite **ALT+F, X** da zatvorite i izađete iz FSReader-a (Freedom Scientific-ovg čitača DAISY zvučnih knjiga).

1.7. Nadogradnja JAWS

Freedom Scientific se stalno trudi da poboljša i razvije svoj JAWS za Windows. Povremeno, se izdaju nadogradnje JAWS-a. Preporučuje se da ažurirate vaš program (softver) kako bi imali najveće moguće rezultate. Pored toga, Freedom Scientific će takođe pružiti nove i nadograđene DAISY materijale za obuku, kako bi mogli da ih preuzimate.

Nadogradnja vašeg programa (softvera) je brza i laka. Da potražite nadogradnje za JAWS ili nove materijale za obuku, uradite sledeće:

1. Uspostavite vezu sa internetom.

2. Pokrenite JAWS.

3. Iz menija pomoći (Help), odaberite proveriti nadogradnje (Check for Updates).

4. JAWS pretražuje nadogradnje na internetu i prikazuje spisak svih nadogradnji koje su dostupne za preuzimanje (download). Koristite **tasterske STRELICE** da se krećete kroz listu i pritisnite **RAZMAKNICA** da označite polje za potvrdu (check box) pored svake nadogradnje koju želite da preuzmete i instalirate. Odaberite dugme detalji (Details button) da pogledate više informacija o trenutno izabranoj nadogradnji.

Napomena: Ako vaš računar ima aktivan firewall (kao što je Windows firewall), možete dobiti upozorenje da FS aplikacija automatske nadogradnje (FSAutoUpdate Application) ili FSAutoUpdate.exe pokušavaju da pristupe internetu. Morate dozvoliti ovaj pristup kroz firewall kako bi preuzeli nadogradnje.

5. Kada završite sa izborom nadogradnji, odaberite dugme instaliraj (Install button). Možda će biti potrebno da ponovo pokrenete računar. Ako nadogradnje nisu uspešno instalirane, popravite vašu instalaciju JAWS-a (za više informacija pročitajte Onlajn pomoć), a zatim ponovite postupak nadogradnje.

1.8. Prenos podešavanja.

Korisna funkcija u JAWS je uvoz vaših podešavanja iz prethodnog izdanja JAWS u najnovije izdanje. Ovom funkcijom ćete uvesti sve vaše konfiguracijske (JCF) fajlove (datoteke), fajlove rečnika (JDF), grafičke (JGF) fajlove kao i glasovna podešavanja (Voice Settings). Bilo koji skript koji ste napravili, a koji nije uključen u JAWS, takođe se može uvoziti. Ovo vam omogućava da zadržite vaša prilagođena podešavanja nakon nadogradnje na noviju verziju.

Da uvezete podešavanja JAWS, uradite sledeće:

1. Pokrenite JAWS.
2. Otvorite meni sa alatkama (Utilities menu) pritiskom na **ALT+U**.
3. Pritisnite M da odaberete Merge Utility. Otvora se okvir za dijalog za izbor izvornog direktorijuma (Select Source Directory) sa fokusom na kombinovanu listu (Combo Box) verzije JAWS-a.
4. Izaberite izdanje JAWS-a da uvezete podešavanja korišćenjem strelice GORE ili DOLE, a zatim odaberite dugme OK (OK button). Kada se vaša podešavanja uvezu pojavljuje se okvir za dijalog JAWS Merge.
5. Odaberite OK dugme da zatvorite JMerge okvir za dijalog kada se spajanje završi.

2. Pokretanje JAWS prvi put

Nakon instaliranja JAWS-a, možete ga konfigurirati da se pokrene ručno ili da se automatski pokrene pri pokretanju vašeg računara. Automatsko pokretanje JAWS-a pri pokretanju Windows-a korisno je za one kojima je govor odmah neophodan.

2.1. Ručno pokretanje JAWS.

Da pokrenete JAWS korišćenjem okvira za dijalog pokreni (Run), uradite sledeće:

1. Pritisnite **WINDOWS key+R** da otvorite okvir za dijalog pokreni (Run).
2. Ukucajte "JAWSX" (gde je X broj verzije, na primer, 13) i pritisnite ENTER.

Napomena: Nakon instaliranja JAWS-a, prečice se dodaju na vašu radnu površinu (Desktop) i u početni meni (Start Menu). Ove prečice nude dodatne načine za pokretanje JAWS.

Da pokrenete JAWS sa radne površine (Desktop-a), označite prečicu i pritisnite ENTER.

Da pokrenete JAWS korišćenjem početnog menija (Start Menu), pritisnite **WINDOWS Key**, odaberite svi programi (All programs), otvorite grupu JAWS programa, a onda odaberite JAWS.

2.2. Automatsko pokretanje JAWS

Napomena: Ovaj postupak se primenjuje na Windows Vista i novijim verzijama. Ako koristite Windows XP, pogledajte Automatsko pokretanje JAWS-a sa Windows XP-a, na strani 14.

Kada prvi put instalirate JAWS, pokreće se Čarobnjak za pokretanje. Pokretanje JAWS strane za podešavanja (JAWS Settings page) u čarobnjaku nudi nekoliko opcija za pokretanje JAWS-a. Koristite podrazumevane postavke na ovoj strani pošto će to osigurati da se JAWS uvek učita, pokrene i izvrši pre i nakon pokretanja Windows-a. Ako promenite ova podešavanja i kasnije poželite da ih vratite na podrazumevane vrednosti, uradite sledeće da bi se JAWS pokrenuo automatski:

1. Pokrenite JAWS ručno kako je prethodno opisano i pritisnite **INSERT+J** da pristupite JAWS-ovom prozoru (JAWS application window).
2. Pritisnite **ALT+H** da izaberete meni pomoći (Help), a zatim Z da pokrenete JAWS Čarobnjak za pokretanje.
3. Odaberite sledeće (Next) sve dok se ne otvori JAWS strana za podešavanja (JAWS Settings Page).

Napomena: Ako imate administratorski nalog, pojaviće se četiri opcije u čarobnjaku. Ako imate standardni korisnički nalog, samo za ovog korisnika se pojavljuje kombinovana lista (Combo Box) za pokretanje JAWS-a nakon prijavljivanja korisnika (Start JAWS after Log On).

4. Uradite nešto od sledećeg:

Za administratorski nalog:

- Pritisnite **S** da skočite na polje za potvrdu pokreni JAWS (Start JAWS) na prijavnom ekranu (Log on screen) i proverite da li je označeno. Da označite polje za potvrdu (check box), pritisnite **RAZMAKNICA**.
- Pritisnite **TAB** i uverite se da polje za potvrdu (check box) za pokretanje JAWS-a nakon prijavljivanja (Start JAWS after Log On) svih korisnika nije označeno.
- Pritisnite **TAB** i uverite se da je kombinovana lista (Combo Box) za pokretanje JAWS-a nakon prijavljivanja korisnika (Start JAWS after Log On) podešena na uvek (Always).
- Pritisnite **TAB** i uverite se da polje za potvrdu (check box) za pokretanje JAWS-a iz sistemske trake (System Tray) nije označeno.

Za standradni korisnički nalog:

Uverite se da je kombinovana lista (Combo Box) za pokretanje JAWS-a nakon prijavljivanja korisnika (Start JAWS after Log On) podešena na uvek (Always).

5. Odaberite **ENTER** da nastavite na sledeću stranu.

6. Na poslednjoj strani JAWS Čarobnjaka za pokretanje, odaberite završi (finish button) da prihvatite promene i zatvorite čarobnjaka.

Prilikom sledećeg pokretanja Windows-a, JAWS se pokreće automatski i jedan je od prvih programa dostupnih za rad.

2.3. Automatsko pokretanje JAWS na Windows XP

Kada prvi put instalirate JAWS, pokreće se JAWS Čarobnjak za pokretanje, i na strani za podešavanja JAWS-a (JAWS Settings page), označeno je polje za potvrdu (check box) za automatsko pokretanje JAWS-a. Koristite podrazumevane postavke da se osigurate da se JAWS uvek učitava, pokreće i izvršava pre i nakon pokretanja Windows-a XP. Ako skinete potvrdu sa ovog polja za potvrdu (check box) i kasnije poželite da ga vratite na podrazumevane vrednosti uradite sledeće da bi se JAWS pokrenuo automatski u Windows-u XP:

1. Pokrenite JAWS ručno kako je prethodno opisano i pritisnite **INSERT+J** da pristupite JAWS-ovom prozoru (JAWS application window).
2. Pritisnite **ALT+H** da izaberete meni pomoći (Help), a zatim **Z** da pokrenete JAWS Čarobnjak za pokretanje.
3. Odaberite sledeće (Next) sve dok se ne otvori JAWS strana za podešavanja (JAWS Settings Page). Fokus je na polju za potvrdu (check box) automatskog pokretanja JAWS-a (Automatically Start JAWS).
4. Pritisnite **RAZMAKNICA** ako polje za potvrdu (check box) nije obeleženo.
5. Odaberite **ENTER** da nastavite na sledeću stranu.
6. Na poslednjoj strani JAWS Čarobnjaka za pokretanje, odaberite završi (finish button) da pristanete na promene i zatvorite čarobnjaka.

Prilikom sledećeg pokretanja Windows XP-a, JAWS se pokreće automatski i jedan je od prvih programa dostupnih za rad.

3. Traženje pomoći

Freedom Scientific pruža mnoge načine pristupa pomoći prilikom korišćenja JAWS-a. Sa tolikim brojem formata, možete uvek dobiti pomoć na najpogodniji mogući način.

3.1. JAWS materijali za obuku

Na vašem programskom DVD-u nalaze se osnovna obuka (Basic Training) za JAWS i materijali za obuku šta je novo (What's New) u JAWS-u u obliku DAISY (sistem digitalno dostupnih informacija) formata. Takođe možete preuzeti materijale za obuku korišćenjem mogućnosti proveri nadogradnje (Check for Updates). Možete preslušavati i čitati procedure obuka korišćenjem FSReader DAISY reader (Freedom Scientific-ov čitač DAISY zvučnih knjiga) koji je sadržan u JAWS-u. Da pokrenete FSReader (Freedom Scientific-ov čitač DAISY zvučnih knjiga), otvorite meni pomoći (Help) i odaberite obuka (Training). Za više informacija o korišćenju FSReader-a, izaberite DAISY zvučnu knjigu "FSReader kako početi" ("FSReaderGettingStarted") i pritisnite ENTER.

Materijali za obuku su instalirani u sledećem folderu (omotnici): C:\Program Files\Freedom Scientific\Training\JAWS\enu. JAWS-vi moduli osnovne obuke (Basic Training) daju vam najbolji mogući početak na putu ka savladavanju Windows-a sa JAWS-om. Postavke vas logično uvodi u rad JAWS-a u radnom okruženju Windows-a. Moduli uključuju stvarne primere koje ćete čuti prilikom obavljanja raznih Windows i JAWS operacija- Svim korisnicima se savetuje da iskoriste prednosti ove obuke. Kada se JAWS izvršava, trebalo bi da slušate slušate module i izvodite operacije u skladu sa modulima.

Dodatni moduli za obuku dostupni su u DAISY zvučnim knjigama i MP3 formatu. Posetite www.FreedomScientific.com, izaberite link za obuku (Training link), a zatim link stranice za preuzimanje (download) obuke (Training Downloads Page link).

3.2. Kartice sa kratkim uputstvima

Štampane kartice sa kratkim uputstvima nalaze se na početnim stranama ovog vodiča. One su izbušene tako da ih možete izvući i čuvati pored vašeg računara. Brajeva verzija ovih karata nalazi se u vodiču kratkog uputstva kako bi vam pomogla da naučite osnovne Windows komande, kao što su komande JAWS-a i raspored tastature na laptopu. Takođe postoji spisak važnih prečica za Internet pretraživač (Internet Explorer) kako bi vam pomogao da naučite da surfujete internetom Manuals folder (omotnica) sa uputstvima (nalazi se tamo gde ste instalirali JAWS) sadrži kartice sa kratkim uputstvima u elektronskom formatu.

3.3. JAWS sistem pomoći

Korišćenje JAWS-ovog sistema pomoći je brzo i jednostavno. da pokrenete JAWS pomoć, pritisnite **INSERT+J** da se prebacite na prozor JAWS-a, zatim pritisnite **ALT+H** da otvorite meni pomoći (Help menu), a onda odaberite JAWS teme pomoći (Help Topics).

Kada prvi put otvorite JAWS pomoć, sadržaj se pojavljuje na levoj strani podeljenog prozora. Sadržaj izlistava knjige i strane. Knjige su svrstane po sadržaju strana. Strane su teme koje sadrže informacije. Koristite **UP** i **DOWN ARROW** tastere da se krećete kroz sadržaj. Koristite **RIGHT ARROW** da otvorite knjigu i **LEFT ARROW** da zatvorite knjigu. Pritisnite **ENTER** na izabranu stranu da se prikaže tekst označene teme, a zatim pritisnite F6 da se pomerite na prozor teme. Pritisnite **F6** ponovo da se vratite na sadržaj, ili pritisnite **ALT+C** da se vratite na sadržaj iz bilo kog odeljka sistema pomoći.

Koristite **CTRL+TAB** da pristupite index-u i tab-ovima za pretragu (Search tabs) u sistemu pomoći.

U skoro svim Windows aplikacijama, možete pritisnuti **F1** da otvorite pomoć za tu aplikaciju. Ovo takođe važi za JAWS prozor i rukovaoca (manager) JAWS-a (**INSERT+F2**), kao što je rukovaoc tastature (Keyboard Manager).

3.4 Prečice za dobijanje pomoći gde god da se nalazite.

JAWS pomoć u zavisnosti od konteksta pruža informacije o korišćenju različitih opcija okvira za dijalog, dugmića i drugih kontrola. Da aktivirate ovu mogućnost, pomerite se na kontrolu čiju pomoć želite i pritisnite **INSERT+F1**. Ovo je brz način da dobijete pomoć specifičnu za program koji trenutno koristite.

Pomoć koja opisuje "vruće" tastere je mogućnost koja pruža brz pristup dostupnim JAWS prečicama koje mogu biti korisne. Ovo "znanje" aplikacije koju koristite daje vam odgovarajuću pomoć baziranu na onome šta u tom trenutku radite. Da aktivirate pomoć koja opisuje "vruće" tastere, pritisnite **INSERT+H**.

Mnoge popularne aplikacije imaju dostupne dodatne mogućnosti pomoći. Pritiskom na **INSERT+F1** dva puta brzo otvara se JAWS teme pomoći (Help Topics) za aplikaciju koja se trenutno izvršava. Teme pomoći (Help Topics) obično sadrže uvod u aplikaciju, komande JAWS-a, savete za početak rada i pomoćne savete (hint).

Kada naučite komande, JAWS tastaturna pomoć je koristan alat. Daje vam informacije o kombinaciji tastera dok radite sa bilo kojom aplikacijom. Da aktivirate JAWS tastaturnu pomoć, pritisnite **INSERT+1**. JAWS onda izgovara, "Tastaturna pomoć je uključena (Keyboard help on)." Pritisnite bilo koju kombinaciju tastera da čujete opis te komande. Dobijanje šireg opisa komande vrši se tako što držite prvi taster ili tastere u kombinaciji i to pritiskom na poslednji taster dva puta brzo. Ako komanda sadrži samo jedan taster, pritisnite taster dva puta brzo. Na primer, da dobijete pomoć u komandi Neprekidnog govora (Say All), trebate da pritisnete **INSERT+DOWN ARROW** dva puta brzo. Dok je uključena tastaturna pomoć, prečice koje pritisnete u stvari ne obavljaju nikakvu akciju. Pritisnite **INSERT+1** ponovo da isključite tastaturnu pomoć.

Poslednja prečica za dobijanje pomoći je INSERT+W, koja pruža pomoć za neke najčešće korišćene prečice u Windows aplikacijama.

3.5. Freedom Scientific obuka

Časovi obuke nude se onima koji žele da podučavaju druge JAWS-u, onima koji žele da nauče kako da pišu skripte za JAWS, Web programerima i svima onima koji su zainteresovani za pravljenje pristupačnih Web stranica. Za više informacija o dostupnim kursevima obuke, posetite naš Web sajt www.FreedomScientific.com ili pošaljite elektronsku poruku (e-mail) odeljenju za obuku na training_info@FreedomScientific.com.

3.6. Tutorijali za obuku za specifične aplikacije

Freedom Scientific nudi zvučne (audio) tutorijale na kasetama za razne popularne aplikacijame. Za više informacija, molimo posetite naš Web sajt ili pošaljite elektronsku poruku Freedom Scientific-ovom odeljenju za prodaju na sales@FreedomScientific.com.

3.7. Tehnička podrška

Naše tehnička podrška (Technical Support) pruža pomoć prilikom podešavanja JAWS-a i drugih Freedom Scientific proizvoda. Trenutna tehnička podrška moguća je za one korisnike koji kupe i registruju JAWS. Pre nego što pozovete tehničku podršku (Technical Support), molimo posetite naš Web sajt na www.FreedomScientific.com. Takođe možete poslati elektronsku poruku (e-mail) tehničkoj podršci na support@FreedomScientific.com, ili ih pozvati na (727) 803-8600. Kada zovete Freedom Scientific-ovu tehničku podršku (Technical Support), molimo vas prethodno pripremite vaš serijski broj JAWS-a. Da pročitate serijski broj JAWS-a, prebacite se na prozor JAWS-a i pritisnite **INSERT+PAGE DOWN** da pročitate statusnu liniju. Takođe možete da pronađete vaš serijski broj štampan na crnom tisku i Brajevom pismu na JAWS DVD omotu.

3.8. Web sajt

Freedom Scientific poseduje Web stranicu kao dodatan izvor tehničke podrške i informacija. Možete preuzimati (download) programe, tehničke publikacije, JAWS nadogradnje programa i još puno toga. Freedom Scientific-ov Web sajt se nalazi na www.FreedomScientific.com.

4. Sledeći koraci.

4.1. Novi korisnici počnite odavde

Ako ste novi u JAWS-u, postoji veliki broj načina da dobijete korisne informacije koje će vas zbližiti sa JAWS-om i njegovim mnogobrojnim mogućnostima. Koristite sledeće kao vodič kroz ovu temu.

- JAWS fajl (datoteka) pomoći. Za brz pregled JAWS-a, počnite sa O JAWS za Windows temi u uvodnoj knjizi JAWS-ovog fajla (datoteke) pomoći. Nakon otvaranja pomoći, koristite tastere DOWN ARROW i ENTER da se krećete i odaberete ovu temu. Zatim, pritisnite F6 da se pomerite na panel teme i počnete čitanje. Pročitajte preostale teme u ovoj knjizi kako bi ste počeli da koristite JAWS za samo nekoliko minuta. Za više informacija o otvaranju i korišćenju pomoći, obratite pažnju na JAWS sistem pomoći na strani 16 ovog dokumenta.
- Osnovni materijali za obuku. Za detaljnije upoznavanje sa JAWS-om, instalirajte i slušajte fajlove (datoteke) osnovne obuke u DAISY formatu, koji se nalaze na vašem JAWS programskom DVD-u. Za uputstva koja opisuju kako da instalirate i pronađete ove fajlove (datoteke), potražite u FSReader-u i materijalima za obuku na strani 7, kao i JAWS materijalima za obuku na strani 15.
- Čitanje i kretanje kroz tekst sa JAWS-om. Pročitajte preostali deo ovog poglavlja za pregled korisnih prečica za čitanje i kretanje.

4.2. Čitanje ekrana i dokumenata

Možete pristupiti mnogim govornim funkcijama u JAWS-u korišćenjem numeričke tastature (NUM PAD) koja se kod većine tastatura nalazi na desnoj strani. JAWS koristi INSERT taster koji se nalazi u levom uglu NUM PAD (numeričke tastature) u kombinaciji sa drugim tasterima na tastaturi kako bi kontrolisao šta će JAWS izgovarati.

Da JAWS otpočne čitanje ekrana, pritisnite kombinaciju tastera **INSERT+DOWN ARROW**. Ovo je komanda Neprekidni govor. Kada koristite komandu Neprekidni govor, možete pritisnuti **LEFT** ili **RIGHT ARROW** tastere da se vratite unazad ili ubrzate čitanje teksta. Takođe možete pritisnuti **PAGE UP** ili **PAGE DOWN** da povećate ili smanjite brzinu govora. Da zaustavite govor, pritisnite taster **CTRL**.

Na primer: JAWS se automatski prebacuje na prirodniji glas kada čita komandom Neprekidni govor. Da izaberete koji sintetizator želite da koristite, otvorite meni opcija (Options menu), odaberite glasove/govornike (Voices), a zatim prilagođavanje glasova (Voice Adjustment).

U okviru za dijalog prilagođavanje glasova (Voice Adjustment), pritisnite **TAB** da se pomerite na grupu Neprekidni govor. Onda, odaberite sintetizator iz kombinovane liste Sintetizator govora, a zatim glas/govornika (Voice) iz kombinovane liste osoba (Person). Kada ste završili, pritisnite OK da sačuvate i zatvorite okvir za dijalog.

Slede dodatne kombinacijske prečice koje koriste ovu tastaturu:

- **NUM PAD 5** - Izgovara znak
- **INSERT+NUM PAD 5** - Izgovara reč
- **INSERT+NUM PAD 5 dvaput** - Speluje (sriče) reč
- **INSERT+LEFT ARROW** - Izgovara prethodnu reč
- **INSERT+RIGHT ARROW** - Izgovara sledeću reč

- **INSERT+UP ARROW** - Izgovara liniju
- **INSERT+HOME (taster 7)** - Izgovaraj do pokazivača
- **INSERT+PAGE UP (taster 9)** - Izgovaraj od pokazivača
- **INSERT+PAGE DOWN (taster 3)** - Izgovori liniju na dnu prozora
- **INSERT+END (taster 1)** - Izgovori naslovnu liniju prozora

4.2.1. Još komandi za čitanje

Postoji još komandi za čitanje pored onih koje su navedene ranije. Možete koristiti **LEFT** i **RIGHT ARROW** tastere da se pomerite i čitate sledeći ili prethodni znak. **UP** i **DOWN ARROW** tasteri dozvoljavaju vam da se pomerite i čitate prethodnu ili sledeću liniju. Zadržite **ALT** taster i pritisnite **UP** ili **DOWN ARROW** taster da se pomerate kroz dokument pomoću rečenica. Slično tome, zadržite **CTRL** taster i koristite **UP** i **DOWN ARROW** tastere da se pomerate kroz dokument pomoću pasusa.

4.2.2. Rad sa okvirima za dijalog.

Okviri za dijalog prikazuju informacije i omogućavaju vam komunikaciju sa programima Windows-a. Da se pomerite na razne opcije unutar okvira za dijalog, pritisnite **TAB** ili **SHIFT+TAB**. Ako je okvir za dijalog podeljen u dva jezička (Tab-a), možete koristiti **CTRL+TAB** da se krećete između jezičaka (Tab-ova) Pritisnite **INSERT+TAB** da čujete opis trenutno izabrane opcije.

4.3. Počinjanje na internetu

Preporučuje se da koristite Microsoft-ov Internet pretraživač (Internet Explorer) 7 ili noviji u radu sa JAWS-om. JAWS koristi prednosti tehnologije koja je dostupna samo u ovom Web pretraživaču.

Internet pretraživač (Internet Explorer) omogućava vam da vidite strane na internetu kao i interakciju sa drugim ljudima na nekoliko načina. JAWS koristi Virtuelni pokazivač (Virtual Cursor) u Web stranicama, dozvoljavajući vam da čitate baš kao što biste čitali u Word dokumentu. Virtuelni pokazivač (Virtual Cursor) je takođe dostupan i u drugim aplikacijama, kao što su sistemi pomoći zasnovani na HTML-u, PDF fajlovi (datoteke) i elektronska pošta u HTML-u. Mnoge mogućnosti o kojima smo govorili u ovim odeljcima su takođe dostupne svuda gde je moguće koristiti Virtuelni pokazivač (Virtual Cursor). Za specifične informacije o tome koje su sve mogućnosti na raspolaganju, pogledajte JAWS temu pomoći (Help Topics) za aplikaciju koju koristite.

4.4. Čitanje i kretanje kroz web stranice

Kada pokrenete Internet pretraživač (Internet Explorer), otvara se vaša naslovna/početna strana. Ako nemate izabranu naslovnu/početnu stranu, izaberite Web stranicu iz favorita (Favorites) ili menija zabeleški, ili pritisnite **ALT+D** da se pomerite na adresnu liniju (Address Bar) i unesete tekst u polje adrese unutar strane. Kada izaberete stranu, pretraživač je učitava i JAWS saopštava prisustvo okvira

(frejмова), linkova, zaglavlja i obrazaca i počinje da izgovara tekst sa ekrana. Da se pomerate kroz stranu, koristite standardne JAWS komande za čitanje.

Napomena: Ako počnete da čitate pre nego što se učitavanje strane završi, neki delovi strane mogu biti nedostupni za čitanje.

JAWS izgovara "Link," kada naiđe na link ka drugom dokumentu ili delu strane. Da sledite link, pritisnite **ENTER** kada se pokazivač nalazi na linku. Da se vratite na prethodnu stranu, pritisnite **ALT+LEFT ARROW** ili **BACKSPACE**. Da se pomerite napred jednu stranu nakon što ste se vratili nazad, pritisnite **ALT+RIGHT ARROW**.

JAWS saopštava kada neki element HTML-a (kao što je tekst ili slika) ima osobine prelaska mišem (OnMouseOver attribute) Ove osobine prouzrokuju događaj koji se odvija kada se pokazivač miša pomera preko elemenata. Kada se pomerite na element uz pomoć ovih osobina, pritisnite **CTRL+INSERT+ENTER** da simulirate efekat prelaska pokazivačem miša preko njega. JAWS će vam reći da se neki deo strane promenio.

4.5. Brzo i jednostavno kretanje

JAWS pruža lako korišćenje i pamćenje komandi za kretanje kroz Web stranice. Možete pritisnuti jedno slovo na vašoj tastaturi da se pomerite na neku stavku. Na primer, možete pritisnuti **T** za tabelu, **B** za obrazac za kontrolu, **V** za posećene linkove, **H** za naslove i tako dalje. Dodajte **SHIFT** da se pomerite na prethodno ukucani element. Za potpuni spisak ovih komandi, pogledajte kartice sa kratkim uputstvima u folderu priručnici (Manuals) (koji se nalazi u folderu gde ste instalirali JAWS).

4.6. Prikaz liste informacija

JAWS može da sastavi spisak okvira (frejмова), naslova, polja formi koja se nalaze na Web stranici tako da brzo možete naći ono što vam treba. Pritisnite **INSERT+F9** za prikaz svih okvira (frejмова) na trenutnoj strani. Pritisnite **INSERT+F7** za prikaz svih linkova na trenutnoj strani. Pritisnite **INSERT+F6** za prikaz svih naslova na trenutnoj strani. Pritisnite **INSERT+F5** za prikaz svih polja obrazaca na trenutnoj strani. Koristite tasterske STRELICE da izaberete stavku i pritisnite **ENTER** da se pomerite na nju.

Pored toga, ako zadržite **CTRL+INSERT** i pritisnete jedan od nekoliko brzih tastera za navigaciju, JAWS prikazuje listu elemenata na trenutnoj strani. Možete zatim izabrati stavku korišćenjem tasterskih STRELICA i pritisnite **ENTER** da se pomerite na nju. Na primer, za prikaz liste polja za potvrdu (check boxes) na trenutnoj strani, pritisnite **CTRL+INSERT+X**.

Na primer: Pritisak **INSERT+F3** dozvoljava vam pregled bilo koje od lista informacija koje su dostupne za Web stranice.

4.7. Rad sa obrascima

JAWS vam omogućava jednostavan rad sa formama na web-u. Kada se pomerite na obrazac za kontrolu, možete jednostavno uneti tekst u polja za uređivanje (Edit Fields) ili izabrati stavke u kombinovanoj listi (Combo Box) i poljima za potvrdu (check boxes). Ovo je poznato kao Auto Forms Mode (režim obrasca) i uključen je po pravilu. Ako želite da imate više kontrole nad obrascem, možete isključiti Auto Forms Mode (režim obrasca) pritiskom **INSERT+V**, a zatim isključiti opciju Auto Forms Mode (režim obrasca).

Da ručno kontrolirate obrazac, pritisnite **F** da se pomerite na sledeći obrazac za kontrolu na strani. Pritisnite **ENTER** da uđete u Forms Mode (režim obrasca). Pritisnite taster **TAB** da se pomerite između kontrola dok ste u Forms Mode (režimu obrasca). Unesite tekst u polja za uređivanje (Edit Fields), izaberite polja za potvrdu (check boxes), a zatim izaberite stavke iz liste i kombinovane liste (Combo Box). Pritisnite **NUM PAD PLUS** da izađete iz Forms Mode (režima obrasca).

Ako želite, možete podesiti Auto Forms Mode (režim obrasca) da se uključi ili isključi u zavisnosti od Web stranice koju posećujete. Možete personalizovati podešavanja (Settings) za specifične Web stranice otvaranjem Brzih podešavanja (Quick Settings), izborom lična podešavanja Web-a (Personalized Web Settings), a zatim uključivanjem opcije Auto Forms Mode (režima obrasca).

4.8. Markeri (obeleživači mesta)

Marker (obeleživač mesta) je zabeleška koju lako možete dodati Web stranici, HTML-u, PDF-u, Word dokumentu ili obrascu kako bi označili mesto. Ovo je naročito korisno kada želite da se vratite na najčešće korišćene oblasti Web stranice, važne odeljke ili pasuse u dokumentu, ili određene delove kao što su obavezna polja u komplikovanijim obrascima. Markeri (obeleživači mesta) se mogu definisati kao privremeni ili trajni i mogu biti usidreni u tekstu ili elementima Web stranice ili njenom domenu (domain). Za više informacija, pogledajte temu PlaceMarkers (Markeri (obeleživači mesta)) u JAWS fajlu (datoteci) pomoći.

Koristite sledeće prečice za Web stranice, HTML dokumente ili obrasce.

- Pritisnite **CTRL+WINDOWS Key+K** da unesete privremeni marker (obeleživač mesta).
- Pritisnite **CTRL+SHIFT+K** da otvorite okvir za dijalog liste markera (obeleživača mesta) kako bi dodali novi marker, preimenovali ili izmenili postojeće markere (obeleživače mesta), skočili na njih ili ih izbrisali.
- Pritisnite **K** da skočite na sledeći marker (obeleživač mesta).
- Pritisnite **SHIFT+K** da skočite na prethodni marker (obeleživač mesta).
- Pritisnite taster **broja od 7 do 0** da čujete sadržaj markera (obeleživača mesta) od 1 do 4.
- Pritisnite **SHIFT+** taster **broja od 7 do 0** da skočite na marker (obeleživač mesta) 1 do 4.

Koristite sledeće prečice u Word fajlovima (datotekama).

- Pritisnite **CTRL+WINDOWS Key+K** da podesite marker (obeleživač mesta) na trenutnoj poziciji pokazivača. Može se postaviti samo jedan marker (obeleživač mesta) u dokumentu.
- Pritisnite **WINDOWS Key+K** da se vratite na marker (obeleživač mesta) u Word dokumentu.
- Pritisnite **INSERT+SPACEBAR**, a nakon toga **M** da izaberete tekst ili stavke iz markera (obeleživača mesta) na trenutnoj poziciji pokazivača.